

Till den det berör

Lunds universitet har 4 mars 2019 mottagit en anmälan om misstänkt oredlighet vid forskning där undertecknad anklagas för att ”som projektledare inte säkerställt att god forskningssed följts.” Anmälan avser en rapport, *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*, utgiven av Institutet för framtidsforskning (IF).

Lunds universitet har berett mig möjlighet att kommentera anmälan, vilket jag härmed ber att få göra. Min kommentar består av en kort redogörelse för projektets bakgrund och därefter en beskrivning av databas, rapport och forskargrupp, samt en avslutande kommentar. Jag har försökt att hålla mig kortfattad och till saken.

Bakgrund

Rapporten är publicerad inom ramen för ett forskningsprojekt som bedrivs vid IF med finansiering från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för åren 2016-2020. Jag var huvudsökande för ansökan till MSB, jag är projektledare för projektet och uppbär där för anställning vid IF. Min anknytning till IF är anmäld och godkänd som bisyssla vid Lunds universitet.

Projektet syftar till att studera dels relationer mellan olika sk. våldsbejakande miljöer, dels hur individer blir delaktiga i sådana miljöer. Även om projektet också inbegriper en mindre omfattande intervjuundersökning, är den empiriska kärnan en databas som konstruerats genom samkörning av flera register. Projektet har ambitionen att bidra till akademisk forskning av hög kvalitet samt att generera praktikerrelevant kunskap. MSB är särskilt angelägen om att projektet uppnår det senare.

Projektet är etikprövat av Regionala etikprövningsnämnden i Stockholm. Statistiska Centralbyrån har varit samordnande myndighet för samkörning av register.

Till projektet är knutet en referensgrupp som består av en representant från MSB, en oberoende jurist, en journalist, en sektionschef vid polisen, samt en forskare.

Databasen

Databasens omfattar a) samtliga individer i Brottsförebyggande rådets misstankeregister för åren 1995-2016 (ca 1,5 miljoner), b) individer som Polisen och Säkerhetspolisen registrerat för tillhörighet i våldsbejakande miljöer och organiserad brottslighet (ca 18000), samt c) de syskon till individer i a+b som inte själva ingår i a+b. I sin helhet omfattar databasen ca 2,9 miljoner individer. Till dessa individer har kopplats variabler genom samkörning av ett antal register från Statistiska Centralbyrån, Socialstyrelsen, Bolagsverket, Rättsmedicinalverket samt kommunala förtroendemannaregister. Täckningen på olika variabler varierar beroende på register från 1973 till 2017.

Konstruktionen av databasen har föregåtts av dialoger med olika myndigheter under ett par års tid. Diskussioner med Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Statistiska Centralbyrån och Socialstyrelsen inleddes våren 2016. Projektet har etikprövats av Regionala etikprövningsnämnden i Stockholm (Bilaga 1–5). Utlämnande och samkörning av registerdata har prövats av verksjurister vid respektive myndigheter. Under processen har forskargruppen i detalj redogjort för hur data ska hanteras och förvaras vid IF.

Samkörning av register görs på personnummer. Till forskargruppen har lämnats personuppgifter från Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten och Rättsmedicinalverket och forskargruppen har ansvarat för samkörning av dessa. Forskargruppen har lämnat vidare dessa individer till Statistiska Centralbyrån i identifierad form och Statistiska Centralbyrån

1(3)

har samordnat samkörningen av samtliga register. Efter samkörning har databasen anonymiserats genom att personnummer ersatts med ett löpnummer. När samkörningen var klar och kvalitetsgranskad förstörde Statistiska Centralbyrån den nyckel som kopplade löpnummer till personnummer.

Data har lämnats ut till fem namngivna forskare med sekretessförbehåll. Tillgången till databasen är mycket restriktiv och begränsad till en databasansvarig forskare som ansvarar för uttag inför specifika analyser. Analyser genomförs på en isolerad arbetsstation reserverad endast för detta ändamål. När databasen inte används för analys förvaras den på krypterade hårddiskar och inlåst i kassaskåp.

Databasens konstruktion har tagit mycket tid i anspråk. Det är först nu, efter dryga två år, som vi börjat analysera de forskningsproblem som projektet avser att studera. Några egentliga forskningsresultat som bygger på analys av databasen och som granskats i internationell peer-review har vi ännu inte hunnit publicera.

Rapporten

Rapporten *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige* (bilaga 6) är publicerad som en forskningsrapport (2018/4) vid IF. Rapporten har sex författare som tillsammans och var för sig ansvarar för rapportens innehåll. Rapporten är en första beskrivning av data och de resultat som redovisas ska betraktas som preliminära (sid 13–14). Rapporten fyller åtminstone tre syften: för det första att säkerställa att de myndigheter som lämnat ut data, kanske främst Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, får en överblick över databasen och kan verifiera sina egna uppgifter; för det andra att informera forskarsamhället, myndigheter och andra aktörer om att databasen finns och kommer att beforskas; för det tredje att avrapportera till MSB. Rapporten omfattar ett antal översiktliga kapitel, inklusive en problembeskrivning med teoretisk bakgrund och diskussion om metodologiska styrkor och svagheter.

I samband med att rapporten publicerades hölls ett seminarium vid IF (15 november 2018) med drygt 50 deltagare från civilsamhälle, departement, myndigheter och forskarsamhälle. Utöver en presentation av rapporten diskuterades många substantiella och metodologiska frågor vid seminariet, inklusive frågor om datas reliabilitet och validitet.

I anmälan reses invändningar som berör kvaliteten på den data som levererats av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Det finns, i litteraturen sedan länge erkända, problem med sk. polisdata. Vi diskuterar dessa översiktligt i rapporten (sid 22–24). Sådana brister till trots är det min bedömning att databasen fyller en viktig lucka genom att möjliggöra statistisk analys inom ett forskningsområde som i princip saknar representativa kvantitativa data. Rapporten kan naturligtvis inte ge på långt när hela bilden av ett komplext, och i stora delar empiriskt utforskat fenomen, och varken jag som projektledare eller övriga författare till rapporten gör några sådana anspråk.

I anmälan reses också invändningar mot att jag hänvisat till Polismyndigheten för vidare information om hur miljötillhörighet genererats. Registerinformation är i någon mening bara ett avtryck av myndigheters administrativa processer, dvs. till skillnad från observations- eller experimentbaserade metoder har vi som forskare ingen kontroll över hur data genererats. Det är en välkänd svaghet hos registerdata att forskarna saknar kontroll över observation och mätning (vilket naturligtvis ska vägas mot registerdatas möjligheter), detta accentueras möjligen när vi har att göra med dolda beteenden, t.ex. brott. Givet registerdatas natur, och givet att vi i det specifika fallet har att göra med information av känslig karaktär, har jag

2(3)

hänvisat detaljfrågor till Polismyndigheten. Om jag exempelvis fått frågan om hur Socialstyrelsen registrerar diagnoser skulle jag ha hänvisat till Socialstyrelsen.

Forskargruppen

Forskargruppen består av de sex forskare som står som författare till rapporten. Vi har vår disciplinära bakgrund i sociologi, kriminologi och rättspsykiatri. Som forskargrupp har vi mycket lång och väl vitsordat forskningserfarenhet och vi besitter en omfattande analytisk kompetens. Jag har mångårig erfarenhet av att initiera och leda ambitiösa forskningsprojekt. Samtliga forskare har eller har haft anställning vid IF. Endast en av forskarna har sin huvudsakliga anställning vid IF, samtliga är affilierade till andra lärosäten och/eller myndigheter.

Anmälan gör sig särskilt besvär över att en av forskarna är polis. Jag är naturligtvis väl förtrogen med detta förhållande. Påståendet att en av forskarna skulle ha arbetat med att ta fram registerdata för Polismyndighetens räkning är falskt. Idag arbetar två av forskarna med ett parallellt forskningsuppdrag inom polisen. Det projektet har inga kopplingar till den aktuella databasen.

Projektet har förmodligen haft, och har, nytta av att flera av forskarna åtnjuter ett högt förtroende hos flera av de myndigheter som lämnat ut data, inklusive Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Det råder däremot inget som helst tvivel om att varje myndighet gjort noggranna, oberoende (och ofta tidskrävande) bedömningar innan data har lämnats ut. Det finns ingen anledning att ifrågasätta att bedömning och handläggning gjorts annat än i enlighet med lagar, förordningar och myndighetsrutiner. I sammanhanget kan nämnas att Kriminalvården beslutade att inte lämna ut uppgifter till den aktuella databasen med hänvisning till tidsbrist. Jag vill också i sammanhanget nämna att forskargruppen gjort framställningar till Polismyndigheten om andra typer av data och då fått avslag av olika skäl.

Avslutande kommentar

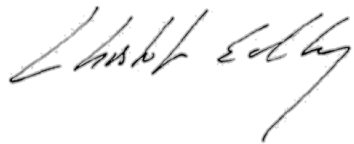
I bjärt kontrast till vad anmälan gör gällande skulle jag vilja hävda att jag har säkerställt att projektet följer god forskningssed. Jag har säkerställt att projektet följer kraven på etikprövning och jag har vid flera tillfällen gått in med kompletterande etikprövningar när detta varit påkallat. Jag har säkerställt att forskargruppen följer de rutiner och överenskommelser som villkorats i relation till utlämnande av data. När projektet nu går in i en analysfas kommer jag också fortsättningsvis att säkerställa att analyser samt presentation och publicering av forskningsresultat görs i enlighet med god forskningssed.

Forskargruppen har genom publicering av rapporten säkerställt att det inför kommande analysarbete finns en publikt tillgänglig presentation av databasen. Forskargruppen har också

genom publicering av rapporten för första gången givit forskare, myndigheter och allmänhet möjlighet att i öppen debatt kritiskt diskutera den kvantitativa omfattningen av sk. våldbejakande extremism i Sverige, såsom Polismyndigheten och Säkerhetspolisen uppfattar den.

Åbo 15 mars 2019, Christofer Edling

3(3)

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Christofer Edling". The signature is written in a cursive, somewhat stylized script.